Dzieje wsi Czerwonka

Autor: Monika Kresa

Na temat historii samej Czerwonki nie powstały dotąd żadne opracowania, dokładniej zbadane zostały natomiast dzieje Suchowoli – ośrodka gminy, do której należy badana wieś. Jak podają badacze, pierwsze ślady osadnictwa na tym terenie pochodzą z epoki neolitu (4500-1700 p.n.e.). Z tego okresu pochodzą ślady osadnictwa ludności kultury ceramiki sznurowej, są to między innymi granitowe toporki znalezione na polach Chodorówki Starej, Suchowoli i w Sadowie koło Dąbrowy Białostockiej. {smoothgallery album=396}W epoce żelaza (650-1250 p.n.e.) na terenie dzisiejszej gminy Suchowola kontaktowały się ze sobą kultura łużycka i bałtyjska, o czym świadczą odnajdowane przez archeologów siekierki brązowe wytwarzane przez ludy obu kultur. W II i III wieku po Chrystusie tereny te zamieszkiwali Jadźwingowie. Mimo iż nie wytworzyli oni żadnych wyspecjalizowanych form państwowości, poziomem gospodarki i kultury nie odbiegali od sąsiednich Prusów, Litwinów i Łotyszy. Zajmowali się głównie hodowlą bydła i rolnictwem, wypuszczali się bardzo często na wyprawy łupieżcze na ziemie Mazowsza, Rusi czy nawet Małopolski. W związku z faktem, że Jadźwingowie byli ludami pogańskimi, w miarę szerzenia się chrześcijaństwa, ich kultura była sukcesywnie niszczona, aż w końcu po Jaćwingach zostały jedynie wzmianki historyczne i ślady w onomastyce terenów, które niegdyś zamieszkiwali (nazwy miejscowe: Jatwież Duża, Jatwież Mała)1. We wczesnym średniowieczu tereny dzisiejszej gminy Suchowola były obszarami wpływów jaćwieskich, litewskich, mazowieckich, ruskich i krzyżackich. W połowie XV wieku na tereny te zaczęła masowo napływać ludność ruska ze wschodu i mazowiecka z zachodu. Obecne obszary parafii i gminy suchodolskiej znalazły się w granicach Puszczy Nowodworskiej jako część Puszczy Grodzieńskiej. Kiedy w 1568 roku król Zygmunt August wydał tzw. ustawę leśniczą, określającą dobra podległe ochronie, na terenie wspomnianych puszczy zaczęto zakładać osady osocznickie i strzeleckie, w tym okresie powstały między innymi: Olszanka, Suchowola, Krzywa, Chodorówka Nowa, Dryga, Skindzierz, Sakówka, Dąbrówka. W XVI wieku istniała już także Czerwonka, ponieważ jej mieszkańcy figurują w księgach metrykalnych parafii Chodorowskiej (chodorowsko-suchowolskiej). Na przełomie XVI i XVII wieku zaczęli osiedlać się tutaj Żydzi. Ponieważ Suchowola stawała się w owym okresie znaczącym ośrodkiem usługowo-handlowym, Żydzi mieli doskonałe warunki do rozwoju swojej działalności. Przez następnych kilka wieków zaaklimatyzowali się tutaj na tyle, że stanowili ważny element narodowościowy wsi, a następnie miasta. Jeszcze lepsze warunki osiedlającym się tu Żydom stworzył dokument króla Augusta II Sasa z 1698 roku, na mocy którego ludność wyznania mojżeszowego mogła już nie tylko osiedlać się w Suchowoli, lecz także budować i prowadzić kramy, zbudować bożnicę, założyć własny cmentarz oraz otworzyć szkołę. Dokument ten miał na celu pobudzenie zniszczonego wojnami polsko-szewdzkimi handlu i rozwój gospodarczy, na który Żydzi trudniący się właśnie handlem, a nie uprawą roli, mieli ogromny wpływ. W 1747 roku została wybudowana słynna synagoga suchowolska, która swoim wyglądem przypominała bożnicę grodzieńską. Ogromne straty demograficzne i materialne przyniosły parafii chodorowsko-suchowolskiej wojny polsko-szwedzkie i polsko-rosyjskie. Na cmentarzu w Chodorówce znajduje się pomnik kamienny upamiętniający te wydarzenia. Prawa miejskie otrzymała Suchowola w 1777 roku z rąk króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. W mieście utworzono centralnie położony rynek oraz wytyczono plac targowy. Jeszcze jednak przed nadaniem praw miejskich w 1775 roku w Suchowoli pojawił się nadworny topograf Szymon Antoni Sobiekrajski, który na podstawie wyliczeń wyznaczył tu geograficzny środek Europy. Kiedy w odpowiedzi na list pasterski biskupa wileńskiego Ignacego Massalskiego z 1784 roku nakazującego proboszczom całej diecezji spisanie i opisanie wszystkich dóbr należących do ich parafii ks. Jan Daniszewski opisywał parafię chodorowsko-suchowolską znalazła się w tym opisie również notka o Czerwonce: „Czerwonka wieś klucza JKMci połomińskiego na wschód słońca od kościoła parafialnego więcej mili”. Z końcem XIX wieku kościół w Chodorówce zaczął chylić się ku upadkowi, ponieważ wyniku stopniowego wzrostu gospodarczego sama Chodorówka przestała tracić na znaczeniu i nie stanowiła już rzeczywistego centrum parafii, nowy kościół parafialny zdecydowano się zbudować w Suchowoli. Po rozbiorach Suchowola i otaczające ją wioski znalazły się w granicach zaboru pruskiego. W 1796 roku w wyniku umowy prusko-tatarskiej utworzono w Suchowoli pułk tatarski liczący ponad 270 osób, a w listopadzie tego roku zdecydowano o osiedleniu w mieście 45 rodzin tatarskich. Tatarzy suchowolscy otrzymali 27 włók ziemi w Połominie, 18 w dobrach Kumiała i 18 w dobrach Dubasiewszczyzna. {vm}T089.mp3|L{/vm} Z powszechnego spisu ludności dokonanego w 1823 roku wynika, że w Czerwonce znajdowało się 70 domów, w których mieszkało 423 osoby, była ona największą (po Suchowoli) wsią w parafii liczącej łącznie 59 wiosek. Wiek XIX to natomiast dla samej Suchowoli i okolicznych wiosek okres emigracji ekonomicznej. Z powodu przeludnienia wsi i dokuczliwej nędzy spora część mieszkańców opuszczała swoje gospodarstwa i wyjeżdżała zagranicę. O ile Powstanie Listopadowe nie odbiło się zbyt głośnym echem na terenie parafii, czy poszczególnych wiosek, o tyle Powstanie Styczniowe, jak również przygotowania do niego znalazły tutaj gorących zwolenników. Już od 1860 roku w miejscowym kościele odprawiano msze za ojczyznę, świętowano ważniejsze rocznice narodowe. Kilkunastu mieszkańców parafii wstąpiło do oddziałów partyzanckich, inni udzielali schronienia

ukrywającym się w lasach Polakom. W czasie I wojny światowej w latach 1914-1915 przez tereny parafii suchowolskiej przechodził front niemiecko-rosyjski, który doprowadził do niemal doszczętnego zniszczenia niektórych wsi. Nękano ludność cywilną, której zabierano żywy inwentarz i zapasy jedzenia, młodych mężczyzn wcielano do wojska. Wszystko to doprowadziło do zmniejszenia liczby mieszkańców parafii. Suchowola odzyskała niepodległość dopiero w 1919 roku, kiedy to ostatecznie usunęły się stąd wojska niemieckie. Hitlerowcy wkroczyli do miasta 7 września 1939 roku, sowieci przemaszerowali tędy 17 dni po nich. Ze względu na ogromną liczbę Żydów zamieszkujących Suchowolę w mieście stworzono getto, w którym zamknięto mieszkańców wyznania mojżeszowego z Suchowoli i okolic. W 1942 roku rozebrano i spalono słynną suchowolską synagogę. Po wojnie częściowo wyludniona i znacznie zniszczona Suchowola utraciła prawa miejskie. Odzyskała je dopiero w 1997 roku. Opracowano na podstawie: Edmund Gabrel, Przez wieki. Suchowola, Suchowola 2005. Czy wiesz, że… 14 września 1947 roku w Okopach koło Suchowoli urodził się ks. Jerzy Popiełuszko, kapelan „Solidarności”, zamordowany w 1984 roku przez funkcjonariuszy SB. W Suchowoli znajduje się pomnik oraz izba jego pamięci. 1 Zgodnie z jedną z etymologii, nazwa Suchowola ma również pochodzenie jaćwieskie, ponieważ podobno na początku nosiła ona nazwę Suchaja Jaćwież, dopiero później zamienioną na Suchaja Wola, co dało w konsekwencji Suchowolę. Fotografie: Magdalena Kułak